

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Юридичний факультет

Кафедра кримінального права та правосуддя

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО
(Особлива частина)

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЇ З ТЕМИ 10:
«КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ»

Конспект лекції підготувала:
Плутницька К. М., к.ю.н., доцентка,
доцентка кафедри кримінального
права та правоохоронної діяльності
Запорізького національного
університету

ТЕМА 10.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

План:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.
2. Терористичний акт (ст. 258 КК України).
3. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК України).
4. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України).
5. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України).
6. Порухення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки (ст. 270 КК України).

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

Громадська безпека і порядок - захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки – це суспільно-небезпечні, передбачені КК України винні діяння, що порушують громадську безпеку, знижують захищеність життя і здоров'я людей та інших важливих цінностей суспільства та створюють загальну небезпеку настання тяжких наслідків або заподіяння істотної шкоди.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки складають близько 2% у загальній структурі злочинності. У цьому розділі міститься 30 статей. Найпоширенішими кримінальними правопорушеннями серед кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263) – 67%; завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 України) – 20%; порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки (ст. 270 КК України) – 5%; створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України) – 2%;

Основними об'єктами громадської безпеки є:

- людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість, права і свободи;
- матеріальні і духовні цінності суспільства;
- конституційний устрій, суверенітет і територіальна цілісність держави.

Родовий об'єкт – громадська безпека, як стан захищеності життєво-важливих інтересів людини, суспільства і держави від загально-небезпечних посягань.

Безпосередній об'єкт (основний):

- громадська безпека в сфері порядку в суспільстві, який виключає можливість появи і діяльності в ньому кримінальних організованих структур;
- громадська безпека в сфері нормального функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування, територіальна цілісність або політичний устрій держави, її воєнна або економічна потужність, фінансова система, порядок управління тощо (конституційний лад);
- громадська безпека у сфері придбання, зберігання вогнепальної зброї, боєприпасів і вибухових речовин, а також поводження з ними;
- громадська безпека у сфері встановленого порядку поводження з радіоактивними матеріалами, легкозаймистими, їдкими речовинами, небезпечними відходами виробництва і з вторинною сировиною;
- громадська безпека у сфері забезпечення стану пожежної безпеки.

Безпосередній об'єкт (додатковий):

- життя, здоров'я особи; власність;
- нормальна діяльність підприємств, установ, організацій тощо.

Предмет – притаманний не всім кримінальним правопорушенням, але в ряді випадків безпосередньо вказаний в статті: зброя, вибухові речовини, боєприпаси, вибухові пристрої (наприклад, ст. 262, 263, 264, 269 КК України), радіоактивні матеріали (ст. 265, 266, 267 КК України), ядерний вибуховий пристрій чи пристрій, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (ст. 265¹ КК України), легкозаймисті та їдкі речовини (ст. 267, 269 КК України), відходи та вторинна сировина (ч. 1 ст. 268 КК України), небезпечні відходи (ч. 2 ст. 268 КК України).

Об'єктивна сторона – в переважній більшості полягає у вчиненні суспільно-небезпечної дії, проте не виключається і прояв поведінки у вигляді кримінально протиправної бездіяльності, що порушує захищеність (гарантованість) життя і здоров'я людей інших важливих цінностей суспільства, створює загальну (спільну) небезпеку настання таких наслідків або заподіює таку шкоду.

Способи, в яких проявляються дії винного при вчиненні цих кримінальних правопорушень можуть бути різноманітними, зокрема:

- створення злочинної організації або керівництво нею (ст. 255 КК України);
- викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї (ст. 262 КК України);
- носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (ст. 263 КК України);
- застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу (ст. 258 КК).

Інші ознаки об'єктивної сторони, у переважній більшості, на кваліфікацію не впливають.

За особливостями конструкції більшість кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є кримінальними правопорушеннями з **формальним складом** і вчиняються шляхом дії, а декілька кримінальних правопорушень – з **матеріальним складом** (ст. 264, 267, 270 КК України) і можуть бути вчинені як шляхом дії так і бездіяльності.

Ці кримінальні правопорушення передбачають настання 2 видів наслідків:

- створення небезпеки настання тяжких наслідків (ч. 1 ст. 267 КК України);
- фактичне заподіяння: істотної шкоди (тяжких наслідків) – ст. 264 КК України або шкоди здоров'ю або майнова шкода у великому розмірі (ч. 1 ст. 270 КК України).

Суб'єктивна сторона – переважної більшості цих кримінальних правопорушень характеризується умисною формою вини у виді прямого умислу.

Кримінальні правопорушення з матеріальним складом характеризуються **необережною формою вини**.

Має місце **змішана форма** вини, що передбачає умисну форму вини щодо діяння (наприклад, щодо порушення певних правил) і необережність щодо наслідку (наприклад, загибель людей, чи інших тяжких наслідків).

Мотиви і мета більшості кримінальних правопорушень проти громадської безпеки не є їх обов'язковою ознакою і можуть бути різноманітними.

Але в ряді випадків вони безпосередньо вказані в законі, зокрема **мета**:

- напад на підприємства, установи, організації або окремих громадян (ст. 257 КК України), порушення громадської безпеки, залякування населення, провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення (ст. 258 КК України), вплив на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій (ст. 258 КК України), привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних поглядів терориста (ст. 258 КК України), захоплення, пошкодження або знищення об'єктів (ст. 261 КК України), примусити фізичну чи юридичну особу, міжнародну організацію чи державу вчинити будь-яку дію або утриматися від неї (ч. 1 ст. 266 КК), спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків (ч. 2 ст. 266 КК України).

Суб'єкт – фізична, осудна особа, яка досягла 16-ти річного віку.

За вчинення кримінальних правопорушень, передбачених: ст. 257 КК, ст. 258, ст. 262, якщо вчинене шляхом крадіжки, грабежу, розбою чи вимагання відповідальність настає з **14 років**.

У ряді випадків при вчиненні кримінальних правопорушень проти громадської безпеки має місце **спеціальний суб'єкт** (службова особа), зокрема (ч. 2 ст. 256, 258¹, 258⁴, 262, ч. 4 ст. 267¹ КК України)

В якості **кваліфікуючих або особливо кваліфікуючих ознак** вчинення деяких кримінальних правопорушень проти громадської безпеки закон передбачає:

- 1) - загибель людей, що означає заподіяння смерті хоча б одній особі або більше, інші тяжкі наслідки:
 - a) заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній або кільком особам;
 - b) середньої тяжкості двом чи більше особам;
 - c) заподіяння майнової шкоди у великому або особливо великому розмірі;
- 2) - повторно;
- 3) - попередня змова групи осіб.

В статтях (ч. 6 ст. 255, ч. 2 ст. 258³, ч. 6 ст. 260, ч. 3 ст. 263 КК) містяться **заохочувальні норми**, які передбачають обов'язкове і безумовне звільнення особи від кримінальної відповідальності за деякі кримінальні правопорушення проти громадської безпеки за наявності певних умов і підстав.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, в залежності від джерел безпеки і загроз, можна поділити на **5 груп**:

1) Кримінальні правопорушення, що сприяють створенню і діяльності організованих груп, злочинних організацій і озброєних банд (ст. 255-257 КК України);

2) Пов'язані з тероризуванням населення, утворення непередбачених законом воєнізованих або озброєних формувань (ст. 258-260 КК України);

3) П'язані з порушенням правил придбання, зберігання зброї, боєприпасів, а також радіоактивних матеріалів (ст. 261-265¹ КК України);

4) Пов'язані з неправомірним поводженням з радіоактивними матеріалами, легкозаймистими, їдкими речовинами, шкідливими відходами виробництва, вторинною сировиною (ст. 266-269 КК України);

5) Пов'язані з порушенням встановлених вимог, що спричинили виникнення пожежі (ст. 270 КК України).

2. Терористичний акт (ст. 258 КК України).

1. Терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до загибелі людини, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

{Частина четверту статті 258 виключено на підставі Закону № 170-V від 21.09.2006}

{Частина п'яту статті 258 виключено на підставі Закону № 170-V від 21.09.2006}

6. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті в частині погрози вчинення терористичного акту, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла його припиненню або розкриттю, у разі якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо в її діях немає складу іншого злочину.

{Стаття 258 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1689-VII від 07.10.2014, № 361-IX від 06.12.2019}

Тероризм відповідно до ст. 1 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

Терористичний акт - злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена [ст. 258](#) КК України. У разі, коли терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, передбачених [статтями 112, 147, 258-260, 443, 444](#), а також іншими статтями ККУ України, відповідальність за їх вчинення настає відповідно до Кримінального кодексу України.

Ст. 258 КК дає більш ширше визначення **терористичного акту** – це застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали

небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою.

Родовий об'єкт – громадська безпека.

Безпосередній об'єкт – громадська безпека в різних сферах діяльності суспільства і держави (політичній, економічній, соціальній, національній, релігійній тощо). Це залежить від спрямованості конкретного суспільно небезпечного діяння та вимог терористів, які прагнуть змінити незаконним шляхом управління в тій чи іншій сфері громадської безпеки.

Безпосередній об'єкт (додатковий): життя, здоров'я людей, власність, довкілля тощо.

Предмет - як правило, майно (приватне, колективне, державне).

Об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення виражається в 2 формах:

1. Застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків;

2. Погроза вчинення зазначених дій.

Під застосуванням зброї слід розуміти використання її вражаючих властивостей проти життя, здоров'я (здійснення прицільної чи хаотичної стрілянини в місцях знаходження людей, нанесення ударів холодною зброєю), майна чи довкілля.

Інші дії, які створювали небезпеку, це такі дії, що поєднувались із застосуванням отруйних речовин або виразились у затопленні, обвалах, каменезпадах, зруйнуванні будівель, споруд, доріг, засобів зв'язку, пошкодження об'єктів довкілля, нафтових родовищ тощо, внаслідок яких виникла реальна загроза настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді смерті чи завдання тілесних ушкоджень, знищення чи пошкодження майна, перерву руху транспортних засобів, роботи підприємств, установ чи організацій.

Погроза вчинення зазначених загально-небезпечних дій передбачає доведення до відома органів державної влади чи місцевого самоврядування, службових осіб, об'єднання громадян, юридичних або фізичних осіб про наміри винного вчинити зазначені дії. Погроза повинна бути реальною і конкретною.

Вона може бути виражена як безпосередньо так і опосередковано, як відкрито, публічно, так і анонімно, усно чи письмово тощо.

За особливостями конструкції перша форма цього кримінального правопорушення з матеріальним складом, тобто вважається закінченим з моменту створення небезпеки для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків.

Це означає, що відбулися такі зміни в навколишньому світі, коли виникає реальна загроза, високий ступінь ймовірності заподіяння дійсної шкоди життю чи здоров'ю особи, власності, нормальному функціонуванню транспорту, зв'язку,

забезпеченню водою, енергією, продуктами харчування. Реальність такої загрози визначається з урахуванням багатьох обставин, а саме: місця і часу теракту; наявності людей чи матеріальних цінностей; використання знарядь та засобів, їх вражаючих властивостей і потужності тощо.

Друга форма терористичного акту за особливостями конструкції має формальний (усічений) склад кримінального правопорушення, тобто вважається закінченим з моменту доведення тим чи іншим способом погрози про вчинення терористичних дій.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини і тільки у вигляді прямого умислу.

Винний усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, усвідомлює, що вчиняє загально небезпечні дії (які вказані в законі), передбачає створення небезпеки для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків і бажає настання їх створення, або бажає так діяти при погрозі. При цьому немає значення, чи дійсно винний мав намір привести її у виконання, реалізувати чи ні.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього кримінального правопорушення є мета в одному з її проявів, а саме:

- порушення громадської безпеки;
- залякування населення;
- провокація міжнародного ускладнення, воєнного конфлікту;
- вплив на прийняття рішення чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами;
- привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста).

Порушення громадської безпеки означає поставлення в небезпеку (під загрозу) життя і здоров'я невизначеного кола осіб або нормального функціонування підприємств, установ, організацій, діяльність органів влади, власність або довкілля тощо.

Залякування населення – це прагнення викликати у населення побоювання стати жертвами дій терориста, примусити людей відчувати себе в небезпеці, викликати у них тривогу, створити обстановку терору, страху тощо.

В той же час, якщо дії, передбачені ст. 258 КК вчинені з метою ослаблення держави, то відповідальність настає за диверсію (ст.113 КК).

Суб'єкт - фізична осудна особа, яка досягла 14 річного віку.

3. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК України).

1. Завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, - карається позбавленням волі на строк від двох до шести років.

2. Те саме діяння, якщо об'єктами завідомо неправдивого повідомлення стали критично важливі об'єкти інфраструктури або будівлі чи споруди, що забезпечують діяльність органів державної влади, або заклади охорони здоров'я, або заклади освіти або якщо воно спричинило тяжкі наслідки чи вчинене повторно, -

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.

Примітка. Термін "критично важливі об'єкти інфраструктури" вживається у значенні, визначеному в Законі України "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України".

{Стаття 259 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3075-III від 07.03.2002, № 4955-VI від 07.06.2012, № 1292-IX від 02.03.2021}

Об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення полягає у неправдивому повідомленні про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками.

Неправдиве повідомлення — це доведення до відома будь-якій особі інформації, що не відповідає дійсності, про нібито існуючу підготовку вибуху, підпалу або інших подібних дій. Кримінальне правопорушення вважається **закінченим** з моменту неправдивого повідомлення.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом, завідомістю — тобто винний знає про те, що відомості, повідомлені ним, є неправдивими.

Суб'єкт кримінального правопорушення — будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку.

У частині 2 ст. 259 КК передбачено відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення:

- 1) якщо об'єктами завідомо неправдивого повідомлення стали критично важливі об'єкти інфраструктури або будівлі чи споруди, що забезпечують діяльність органів державної влади, або заклади охорони здоров'я, або заклади освіти;
- 2) якщо воно спричинило тяжкі наслідки;
- 3) вчинене повторно (ч. 1 ст. 32).

4. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України).

1. Створення не передбачених законами України воєнізованих формувань або участь у їх діяльності -

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Створення не передбачених законом збройних формувань або участь у їх діяльності - карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

3. Керівництво зазначеними в частинах першій або другій цієї статті формуваннями, їх фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Участь у складі передбачених частинами першою або другою цієї статті формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян - карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

5. Діяння, передбачене частиною четвертою цієї статті, що призвело до загибелі людей чи інших тяжких наслідків, - карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

6. Звільняється від кримінальної відповідальності за цією статтею особа, яка перебувала в складі зазначених у цій статті формувань, за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно вийшла з такого формування і повідомила про його існування органи державної влади чи органи місцевого самоврядування.

Примітка. 1. Під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка.

2. Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.

Безпосередній об'єкт – громадська безпека в частині забезпечення життєдіяльності людей в різних сферах, а також захист суверенітету і територіальної цілісності України, економічної і політичної стабільності в державі.

Об'єктивна сторона полягає у:

- створенні непередбачених законами України воєнізованих формувань;
- створенні непередбачених законами збройних формувань;
- участь у їх діяльності.

Обов'язковою ознакою є **незаконність** створення цих формувань.

Відповідно до Конституції України (ч. 6 ст. 17) на території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

Згідно ч. 2 ст. 4 Закону України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 громадські об'єднання не можуть мати воєнізованих формувань

Воєнізовані формування відповідно до п. 1 примітки до ст. 260 КК – формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка.

Збройні формування згідно з п. 2 примітки до ст. 260 КК – воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.

Під створенням таких формувань належить розуміти будь-які дії, які і привели до їх застосування (утворення), тобто на протиправне об'єднання зусиль значної кількості осіб, вербування осіб для участі у такому формуванні, розробка планів організації і діяльності таких формувань, розподіл ролей тощо.

Участь в їх діяльності – треба розуміти безпосереднє членство в такому формуванні, знаходження в його складі, а також виконання певних зобов'язань по здійсненню діяльності такого формування, крім передбачених ч. 3-5 ст. 260 КК.

В ч. 1 і ч. 2 ст. 260 КК передбачається відповідальність не за вступ, не за саму участь в такому формуванні, а за участь у його діяльності. Тому сам факт дачі згоди на вступ або сам вступ до таких формувань, якщо особі не вдалося з причин, які не залежали від її волі, взяти участь у діяльності такого формування, то такі дії належить кваліфікувати як замах (ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 260; ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 260 КК).

Створення воєнізованого або збройного формування вважається закінченим з моменту його утворення, навіть якщо не вчинена жодна дія, заради якої створено відповідне формування.

Діяльність по створенню таких формувань, яка фактично не призвела до їх створення, слід кваліфікувати як незакінчене кримінальне правопорушення, тобто як замах (ст. 15 ч. 1 чи ч. 2 ст. 260 КК).

Суб'єктивна сторона характеризується тільки умисною формою вини і тільки у вигляді прямого умислу.

Мотив і мета можуть бути різними. Ці формування створюються для виконання завдань, які властиві силовим структурам (забезпечення безпеки об'єктів або осіб, захист, оборона, охорона, примушення). Але вони можуть носити політичний характер і пов'язані з можливістю насильницького вирішення завдань і цілей політичних партій, рухів і блоків. Вони можуть ставити й іншу мету – насильницьке відторгнення певної території, вирішення соціальних чи економічних

проблем з застосуванням військової сили. Тому встановлення цілей створення таких формувань має значення для кваліфікації дій винних за сукупністю кримінальних правопорушень, а в деяких випадках і для розмежування кримінальних правопорушень.

Так, створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень (ст. 260 та ст. 109 КК).

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла 16 річного віку.

Кваліфікуючі ознаки. ч.3 ст.260 КК передбачає відповідальність за вчинення цього кримінального правопорушення за кваліфікуючих обставин, а саме:

- керівництво незаконними формуваннями;
- їх фінансування;
- постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки.

Керівництво незаконними формуваннями – полягає у вчиненні сукупності дій спрямованих на управління процесом підтримання функціонування, тобто забезпечення існування та збереження незаконного формування, а також здійснення ним злочинної діяльності.

Управління процесом підтримання функціонування незаконного формування передбачає: забезпечення дотримання загальних правил поведінки, підтримання дисципліни; вербування нових членів таких формувань; розподіл (перерозподіл) функціональних обов'язків їх членів; планування вчинення конкретних кримінальних правопорушень, а також здійснення злочинної діяльності загалом; вдосконалення організаційної структури формування; організація і розробка заходів щодо прикриття діяльності формування.

Управління процесом здійснення незаконним формуванням злочинної діяльності (вчинення конкретних кримінальних правопорушень) включає:

- визначення мети і напрямів такої діяльності, конкретних завдань, які висуваються перед формуванням, її структурними частинами чи окремими учасниками;
- об'єднання і координація дій окремих структурних частин або окремих учасників тощо.

Керівництво незаконним формуванням може здійснюватися у формі:

- віддання наказів, розпоряджень, доручень, вказівок; проведення інструктажів; організації звітів про виконання тих чи інших дій;
- прийнятті рішень про застосування заходів впливу щодо членів незаконного формування за невиконання доручень керівництва або порушення встановлених правил поведінки.

Фінансування – розуміється, як надання грошових коштів, цінностей, коштовностей вже існуючим формуванням для забезпечення функціонування, підтримки їх діяльності.

Постачання зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки – це оплатне чи безоплатне їх надання після фактичного створення незаконних формувань.

Якщо постачання мало місце до моменту фактичного створення таких формувань, то це буде різновидом попередньої злочинної діяльності або співучасть у ній, відповідальність за яку передбачено ч. 2 ст. 260 КК.

В ч. 4 ст. 260 КК передбачена відповідальність за участь у складі воєнізованих чи озброєних формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян.

Вчинення такого кримінального правопорушення не потребує додаткової кваліфікації за ст. 257 КК «Бандитизм». В той же час вчинення у складі таких формувань інших кримінальних правопорушень слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 або ч. 2 ст. 260 КК. При цьому в такому нападі разом з членами таких формувань можуть приймати участь і інші особи.

Напад може бути здійсненим на підприємства, установи, організації чи окремих громадян і розуміється як силове захоплення всієї території або частини площі таких структур, в тому числі з застосуванням насильства щодо охоронців або тих осіб, які перешкоджали такому захопленню. Також це може бути напад і на окремих громадян або зібрання людей із застосуванням до них фізичного або психічного насильства. Якщо таких напад (дія учасника нападу) спричинив загибель людей (хоча однієї людини) чи інші тяжкі наслідки (заподіяння потерпілим середньої тяжкості або тяжкого тілесного ушкодження, пошкодження або руйнування приміщень тощо), вчинене належить кваліфікувати за ч. 5 ст. 260 КК.

Психічне ставлення до наслідків у вигляді загибелі людей характеризується тільки необережною формою вини, а якщо загинула одна людина, то не виключається і умисна форма вини. Якщо ж дії були спрямовані на посягання на життя державного чи громадського діяча або працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця або судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, або захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги належить кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 260 і відповідно ст. 112, ст. 348, ст. 379 або ст. 400 КК.

Коли напади були вчинені воєнізованими чи збройними формуваннями з метою ослаблення держави то такі дії також належить кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 260 і ст. 113 КК «Диверсія».

Частиною 6 ст. 260 КК передбачено спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності.

Для звільнення потрібна наявність певних умов у їх сукупності:

1) щоб особа добровільно вийшла з таких формувань. Добровільність означає, що особа мала можливість залишатися у складі цих формувань, але з якихось причин (особистих, політичних тощо) відмовилась від участі у формуванні. При цьому важливо, щоб особа відмовилась виконувати злочинні дії назавжди, а не тимчасово перервала свою злочинну діяльність.

2) щоб особа повідомила (усно чи письмово) про існування такого формування органам державної влади чи органам місцевого самоврядування (суд, прокуратура, МВС, СБУ).

5. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України).

1. Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу -

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу -

караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або пробаційним наглядом на строк від двох до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої.

{Стаття 263 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008, № 5064-VI від 05.07.2012, № 2617-VIII від 22.11.2018, № 2150-IX від 24.03.2022, № 3342-IX від 23.08.2023}

Безпосередній об'єкт – громадська безпека в частині убезпечення від порушення правил (користування населенням) вогнепальної і холодної зброї, бойових припасів вибухових речовин та вибухових пристроїв. Іншими словами можна сказати, що безпосередній об'єкт – це встановлений порядок поведження з вказаними предметами.

Предмет кримінального правопорушення, передбаченого **ч.1 ст.263 КК** є:

- вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської);
- бойові припаси;
- вибухові речовини;
- вибухові пристрої.

Предмет кримінального правопорушення, передбаченого **ч.2 ст.263 КК** є:

- кинджали;
- фінські ножі;
- кастети;
- інша холодна зброя.

Пленум Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадання, та інше незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами» №3 від 26.04.2002р. в п. 8 своєї постанови вказав:

«До холодної зброї належать предмети, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздріблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, арбалет нунчаки, кастет тощо) і конструктивно призначені для ураження живої цілі за допомогою м'язової сили людини або дії механічного пристрою».

До іншої холодної зброї можна, зокрема, віднести:

- довгоклинкова холодна зброя (шабля, меч, шпага);
- металеві знаряддя (бумеранг, спис, праща, лук).

В той же час до предмету не належить **спортивна холодна зброя** (шпага, рапіра). Конструктивна особливість цієї зброї така, що вона призначена не для враження цілей, а для спортивних цілей. Вона не міцна, їй не притаманні вражаючі ознаки, вістря і леза клинків затуплені, клинки при уколах згинаються тощо.

Об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення (**ч. 1 ст. 263 КК**) полягає у вчиненні будь-якого із наступних діянь, а саме: носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача, збут вказаних предметів без передбаченого законом дозволу, а в **ч. 2 ст. 263 КК** – носіння, виготовлення, ремонт,

збут – кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу.

Під **незаконним зберіганням** вогнепальної зброї та інших предметів, зазначених в ч. 1 ст. 263 КК, належить розуміти **такі умисні дії особи**, які полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із цих предметів, **що знаходяться не при особі**, а в обраному нею місці (**абз. 1 п. 11 ППВСУ № 3 від 26.04.2002 р.**).

Щодо незаконного **носіння** холодної, вогнепальної зброї та інших вибухових предметів, то слід розуміти такі **умисні дії**, що вчинені без передбаченого законом дозволу по їх переміщенню, транспортуванню особою **безпосередньо** при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо).

Незаконне зберігання і носіння - триваюче кримінальне правопорушення, що характеризується непереривним здійсненням його складу. Він починається з того моменту, коли дані предмети опинились у незаконному володінні винного, і триває на стадії закінченого кримінального правопорушення до настання подій, що переривають вчинення кримінального правопорушення або до тих пір, доки винний не вчинить діяння, що припиняє це кримінальне правопорушення (викрали, затримали, викинув тощо).

Незаконним **придбанням** вогнепальної зброї та інших вибухових предметів належить розуміти такі **умисні дії**, що пов'язані з їх набуттям (за винятком способів, що перелічені в ст.262 КК) всупереч передбаченому законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунок, на відшкодування боргу тощо (**п. 12 ППВСУ № 3 від 26.04.2002 р.**).

Незаконне **виготовлення** холодної, вогнепальної зброї та інших предметів, зазначених в ч. 1 ст. 263 КК належить розуміти такі **умисні дії**, що вчинені без передбаченого законом дозволу по їх створенню чи переробленню, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей для ураження живої цілі чи знищення або пошкодження майна.

Такими діями можуть бути, зокрема, перероблення ракетниці, стартового чи будівельного або газового пістолета та інших пристроїв пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії у зброю, придатну для стрільби, або мисливської (у тому числі гладкоствольної) рушниці – в обріз, або виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боєприпасів з використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибухівкою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху, тощо.

Кримінальне правопорушення в цьому випадку вважається закінченим, якщо виготовлений предмет може бути використаний як зброя, боєприпаси, вибухові речовини або вибуховий пристрій незалежно від завершеності тих чи інших частин або оздоблювальних (оброблювальних) робіт.

Під **ремонт** холодної, вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових пристроїв належить розуміти такі **умисні дії**, внаслідок яких відбувається **відновлення** характерних властивостей зазначених предметів шляхом заміни або реставрації зношених чи не придатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням.

Під **незаконною передачею** вогнепальної зброї та інших предметів, зазначених в ч. 1 ст. 263 КК слід розуміти надання їх іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання без передбаченого законом дозволу.

Незаконний збут як холодної так і вогнепальної зброї та інших предметів, зазначених у ч. 1 ст. 263 КК полягає в умисній передачі їх іншій особі всупереч встановленому порядку шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо.

Тобто, це діяння тісно пов'язане з таким діянням, як придбання.

Придбання і збут зброї є закінченим з моменту отримання (прийняття) цього предмета особою, яка його придбає. В тих випадках, коли зброя не отримана покупцем або відвергнута, то дії особи, яка намагалася її збути, належить розглядати як **замах на збут зброї**. Проте при неправомірному володінні зброєю, дії особи, дії особи, яка намагалась її збути належить кваліфікувати за **ст. 263 КК** як **закінчене кримінальне правопорушення**, без посилання на **ст. 15 КК** тому що ця особа носила і зберігала зброю незаконно.

Винна особа, яка збуває зброю іншим особам з метою сприяння задуманому ними кримінального правопорушення, підлягає відповідальності за сукупністю кримінальних правопорушень - ст. 263 КК і за співучасть в іншому кримінальному правопорушенні.

Кримінальна відповідальність за **ч. 1 ст. 263 КК** настає у випадках, коли буде встановлено незаконне поводження з вказаними предметами, тобто без передбаченого законом дозволу, тобто винний не має ні дійсного, ні уявного права на їх здійснення.

Дозвіл на право носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передачу та збут зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв видається певними державними органами, передбаченими законом.

Такий дозвіл надається органами МВС, які здійснюють дозвільну систему. Військовослужбовцям, працівникам МВС та співробітникам СБУ дозвіл на носіння вогнепальної зброї видають відповідні начальники.

В п. 2 вищезазначеної постанови Пленуму Верховного Суду, що при вирішенні питання, які є законними діяння, вказані в **ст. 263 КК** належить керуватися «Положенням про дозвільну систему» (затверджену постановою Кабінету Міністрів від 12.10.1992р. № 576 з наступними змінами), «Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів» (затверджена наказом МВС від 21.08.1998р. № 622, зі змінами, внесеними наказом від 13.04.1999р. № 292) та іншими нормативними актами.

Питання про відповідальність за незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, радіоактивними матеріалами осіб, які ними користуються у зв'язку зі службовою діяльністю, вирішуються з урахуванням нормативних актів (інструкцій, правил, наказів тощо), що регулюють порядок поводження з цими предметами.

За особливостями конструкції це кримінальне правопорушення з формальним складом.

Суб'єктивна сторона характеризується тільки умисною формою вини і тільки у вигляді прямого умислу.

Мотив і мета можуть бути різними.

Якщо незаконне поводження з вказаними предметами, пов'язане з метою вчинення за їх допомогою іншого кримінального правопорушення, то має місце **ідеальна сукупність кримінальних правопорушень** і такі дії належить кваліфікувати за **ст. 263 КК** та за готування до іншого кримінального правопорушення (**п. 26 вищезазначеної постанови ПВСУ**).

Суб'єкт - фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років.

В **ч. 3 ст. 263 КК** передбачено, що не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої. При цьому належить розуміти такі дії особи, коли вона маючи можливість і надалі зберігати будь-який із зазначених предметів, **незалежно від мотивів за власним бажанням передає його відповідному державному органу** (**п. 28 ППВСУ № 3 від 26.04.2002 р.**).

Але на практиці в ряді випадків допускаються помилки і особу незаконно притягують до кримінальної відповідальності.

Однак сам факт заяви при затриманні чи обшуку про бажання добровільно здати вогнепальну зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої не може визнаватися підставою для звільнення від відповідальності і повинен ретельно перевірятись та оцінюватися в сукупності з іншими доказами.

Судова практика щодо носіння, зберігання без відповідного дозволу **3 патронів** не визнає як кримінальне правопорушення або незаконне носіння, зберігання і викрадення **3 патронів** без зброї і без мети продажу особам, які її мають, не спричинило будь-якої шкоди державним інтересам чи інтересам окремих громадян.

6. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки (ст. 270 КК України)

1. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі або аварії, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі, -

карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах - якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

{Стаття 270 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2617-VIII від 22.11.2018, № 1366-IX від 30.03.2021}

Об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення полягає у порушенні встановлених законодавством вимог пожежної безпеки або техногенної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі або аварії, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки або техногенної безпеки може бути вчинене як шляхом дії, так і бездіяльності.

Під *встановленими законодавством вимогами пожежної безпеки* або техногенної безпеки слід розуміти положення, які передбачають норми і правила щодо запобігання виникненню пожеж та аварій.

Вимоги пожежної та техногенної безпеки визначають стандарти, паспорти, норми, правила, положення, інструкції.

Відповідальність за ст. 270 КК настає лише тоді, коли порушення вимог пожежної або техногенної безпеки спричинило виникнення пожежі або аварії, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі.

Пожежа — це неконтрольоване горіння предметів поза спеціальним вогнищем, що створює безпосередню небезпеку для життя людей.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення є наслідки: шкода здоров'ю людей або майнова шкода у великому розмірі.

Шкода здоров'ю людей — заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень одній або більше особам. Відповідно до примітки до ст. 270 КК майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує н. м. д. г.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення щодо порушення вимог пожежної безпеки — може бути як умисел, так і необережність, а щодо наслідків (шкоди здоров'ю людей або майнової шкоди) — лише необережність.

Суб'єктом кримінального правопорушення може бути будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку.

У частині 2 ст. 270 КК передбачено відповідальність за те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки. Майнова шкода вважається заподіяною в особливо великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу й більше разів перевищує н. м. д. г. (примітка до ст. 270 КК).